

лист такого змісту: «У зв'язку із втіленням у життя резолюції 12 партз'їзду по національному питанню – у Республіках і Областях відчувається гостра нестача працівників-комуністів відповідних національностей, що знають мову й місцеві умови. Тим часом, націонали перебувають у таких республіках, областях і губерніях, де вони не можуть застосувати знання рідної мови, наприклад, що говорять білоруською мовою перебувають у Кирреспубліці, а українці – у Білоруській республіці. З метою більше рішучого проведення в життя постанов партз'їзду й створення націоналів – необхідне ПЕРЕКИДАННЯ НАЦІОНАЛІВ у свої республіки, тому ЦК пропонує Вам терміново вислати списки на всіх комуністів: АЗЕРБАЙДЖАНЦІВ, БАШКИР, БУРЯТ-МОНГОЛІВ, БІЛОРУСІВ, ВОТЯКІВ, ГОРЦІВ, КИРГИЗ, УКРАЇНЦІВ, УЗБЕКІВ, ЧУВАШІВ І ЯКУТІВ – працівників повітового масштабу і їхніх резервів, із вказівкою партстажу, соціального стану, займаної посади, національності й рідної мови. Одночасно зі списками ЦК пропонує повідомити, які працівники можуть бути відряджені негайно і які із заміною»²⁸⁴. На практиці повернення націоналів у свої республіки та запровадження виборності низових радянських та компартійних органів відбувалося вже після створення СРСР.

Посилання до розділу 18

- 1 *Ленін В.І.* Повне збір. тв. – Т.36. – С.356.
- 2 *Історія Радянської Конституції в декретах і постановах уряду (1917–1936).* – К., 1937. – С.76.
- 3 *Ленін В.І.* Повне збір. тв. – Т.38. – С.343.
- 4 *Кульчицький С.* Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928). – К., 1996. – С.56.
- 5 *Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів.* – Харків, 1932. – С.21-22.
- 6 *КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК.* – К., 1979. – Т.2. – С.75.
- 7 *Ахизер А.С.* Россия: критика исторического опыта (Социокультурная динамика России). – Новосибирск, 1997. – Т.1: От прошлого к будущему. – С.392.
- 8 *Бухарин Н.И.* Избранные произведения. – М., 1990. – С.91.
- 9 *Ленін В.І.* Повне збір. тв. – Т.43. – С.15.
- 10 *Арендт Х.* Джерела тоталітаризму. – К., 2002. – С.357.
- 11 *Известия Всероссийского Центрального Исполнительного комитета.* – 1918 – 3 апр.
- 12 Там же. – 1917. – 16 дек.
- 13 *Комуністична партія – натхненник і організатор об'єднаного руху українського народу за утворення СРСР: 36. док. і матеріалів.* – К., 1963. – С.40.
- 14 *Попов М.* Історія КП(б)У. – Харків, 1930. – С.122.
- 15 *Национальный вопрос на апрельской конференции РСДРП (большевиков) // Революция и национальный вопрос: Док. и материалы по истории национального вопроса в России и СССР в XX веке / Под ред. С.М.Диманштейна.* – М., 1930. – Т.3: Февраль-октябрь 1917. – С.13.
- 16 *Скоровостанский В.* Революция на Украине. – Саратов, 1919. – С.110.
- 17 *Здоров А.* Український Жовтень: Робітничо-селянська революція в Україні (листопад 1917 – лютий 1918 р.). – Одеса, 2007. – С.81.

- 18 Українською мовою цитовано за: *Волін М.* Історія КП(б)У в стислому нарисі. – Харків, 1931. – С.79. Див. також: *1917 год на Киевщине: Хроника событий / Сост.: А.Иргизов, В.Манилов, Ф.Ястребов; Под ред. В.Манилова.* – К., 1928. – С.430.
- 19 *Волін М.* Історія КП(б)У в стислому нарисі. – С.79.
- 20 *Затонський В.* Про підсумки українізації. З доповіді на червневому пленумі ЦК КП(б)У // Будівництво Радянської України: Збірник. – Харків, б.р. – Вип.І: За ленінську національну політику. – С.10-11.
- 21 *Резолюція I з'їзду Рад про самовизначення України.* 12 грудня 1917 р. // Перемога радянської влади на Україні (жовтень 1917 р. – січень 1918 р.): 3б. док. – К., 1947. – С.88.
- 22 *Удостоверение, выданное на имя Н.А.Скрыпника в том, что он командирится на Украину в качестве агента ЦК РСДРП(б) // Большевистские организации Украины в период установления и укрепления советской власти (ноябрь 1917 – апрель 1918):* Сб. док. – К., 1962. – С.29.
- 23 *Резолюція III Всеросійського з'їзду Рад про федеральні установи Російської республіки // Комуністична партія – натхненник і організатор об'єднавчого руху українського народу за утворення СРСР:* 3б. док. і матеріалів. – К., 1963. – С.44.
- 24 Там само. – С.45.
- 25 *1917 год на Киевщине: Хроника событий / Сост.: А.Иргизов, В.Манилов, Ф.Ястребов; Под ред. В.Манилова.* – К., 1928. – С.407.
- 26 *Буценко А.* О расколе У.С.Д.П. (1917–1918) // *Летопись революции.* – 1923. – №4. – С.121-122.
- 27 *Бош Е.* Национальное правительство и советская власть на Украине. – М., 1919. – С.25.
- 28 *Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК:* В 2 т. – К., 1976. – Т.1. – С.22.
- 29 *Майоров М.* З історії революційної боротьби на Україні. 1914–1919. – Харків, 1928. – С.II-III.
- 30 *Бош Е.* Национальное правительство и советская власть на Украине. – С.35.
- 31 *Перемога радянської влади на Україні (жовтень 1917 – січень 1918 р.):* 3б. док. – К., 1947. – С.87.
- 32 *Здоров А.* Український Жовтень... – С.168.
- 33 Там само. – С.170.
- 34 *Виноградарская С.П., Рогожин А.И.* Всеукраинский Центральный Исполнительный Комитет в первые годы Советской власти (1917–1920). – Харьков, 1977. – С.22.
- 35 *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України).* – Ф.1. – Оп.1. – Спр.2. – Арк.1.
- 36 Там само. – Арк.2.
- 37 Там само. – Арк.5-6.
- 38 Там само. – Арк.7.
- 39 *Комуністична партія – натхненник і організатор об'єднавчого руху українського народу за утворення СРСР:* 3б. док. і матеріалів. – К., 1963. – С.56.
- 40 Там само. – С.62.
- 41 *Украинская Советская республика. Беседа с тов. Скрыпником // Известия.* – 1918. – №64. – 3 апр.
- 42 *До історії першого періоду Радвлади на Україні: Архівні матеріали.* – Харків, 1927. – С.36.
- 43 *Украинская Советская республика. Беседа с тов. Скрыпником // Известия.* – 1918. – №64. – 3 апр.

- 44 *До історії* першого періоду Радвлади на Україні... – С.37.
- 45 *ЦДАВО* України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.2. – Арк.13 а.
- 46 Там само. – Спр.7 в. – Арк.1 зв.
- 47 *Скоровстанский В.* Революция на Украине. – С.111-112.
- 48 *Действия* и распоряжения Рабоче-Крестьянского Правительства Украины // Вест. УНР. – 1918. – №41. – 14 (1) марта.
- 49 *Вістник* Української Народної Республіки. – Катеринослав, 1918. – 21 (9) берез.
- 50 *Українська* Центральна Рада: Док. і матеріали у 2 т. – К., 1996. – Т.1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. – С.400.
- 51 *Волін М.* Історія КП(б)У в стислому нарисі. – Харків, 1931. – С.71.
- 52 Там само.
- 53 *Українська* Центральна Рада: Док. і матеріали у 2 т. – Т.1... – С.458.
- 54 Там само.
- 55 *Резолюции*, вынесенные на Втором Съезде Советов // Вест. Украинской Народной Республики. – 1918. – 20 марта. – №45.
- 56 *Центральний* державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України). – Ф.57. – Оп.2. – Арк.170. – Арк.8.
- 57 *Телеграмма* Народного Секретаря по продовольствию местным советам и местным продовольственным органам об изъятии излишков хлеба у кулаков для голодающих // Великая Октябрьская социалистическая революция на Украине. Февраль 1917 – апрель 1918: Сб. док. и материалов в 3 т. – К., 1957. – Т.3. – С.543.
- 58 Там же.
- 59 *Резолюції* Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків, 1932. – С.22.
- 60 *О включении* Белгородского уезда в состав Харьковской губернии // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского Правительства Украины (далі СУ України). – 1919. – №3. – Ст.27.
- 61 *Об административном* управлении на территории прифронтовой полосы Украины // Там же. – 1919. – №8. – Ст.102.
- 62 *ЦДАВО* України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.26.
- 63 *Об образовании* Донецкой губернии // СУ України. – 1919. – №6. – Ст.73.
- 64 *Трудовая* Армия. – 1920. – №3. – 27 марта.
- 65 *Про усталення* меж і складу Донецької губернії // Вісті ВУЦВК – 1920. – 18 квіт.
- 66 *ЦДАВО* України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.175. – Арк.8.
- 67 *Материалы* по районированию Украины. – Харьков, 1923. – С.4.
- 68 Там же.
- 69 *Первый съезд* Коммунистической партии (большевиков) Украины. 5-12 июля 1918 года: Протоколы. – К., 1988. – С.104.
- 70 *О названии* Украинской республики // СУ України. – 1919. – №2. – Ст. 15.
- 71 Там же. – Ст.52 а.
- 72 *ЦДАГО* України. – Ф.57. – Оп.6. – Спр.15. – Арк.1-17.
- 73 Там само. – Арк.11.
- 74 *Бюллетень* V Всеукраинской конференции Коммунистической партии большевиков Украины. – №3. – Харьков, 1920. – С.21.
- 75 *В.І.Ленін* про Україну. Частина II. 1917–1922. – К., 1969. – С.404.
- 76 Там само.
- 77 *Союзний* Робітничо-Селянський Договір між Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою й Українською Соціалістичною Радянською Республікою // 33 України. – 1921. – Ст.93.

- 78 Ці декрети були видані наприкінці 1917 – на початку 1918 р. Деякі з них див: *Історія Радянської Конституції в декретах і постановах Радянського уряду.* – К., 1937. – С.36-37, 48-59.
- 79 *Об отделении церкви от государства и школы от церкви // СУ Украины.* – 1919. – №3. – Ст.37.
- 80 *О религиозных обрядах и преподавании Закона Божьего в Советской Украинской Школе // Там же.* – №6. – Ст.69.
- 81 *Об уничтожении сословий и гражданских чинов // Там же.* – №7. – Ст.90.
- 82 *Об отмене форменной одежды, знаков наружного отличия и обязательного ношения форменной одежды // Там же.* – Ст.91.
- 83 *Об отмене прав и привилегий лиц, окончивших учебные заведения // Там же.* – №27. – Ст.294.
- 84 *Комуністична партія України в резолюціях ...* – К., 1976. – Т.1. – С.21.
- 85 *Декрет Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины «Об организации власти на местах» // СУ Украины.* – 1919. – №1. – Ст.3.
- 86 *Декларация Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины // Там же.* – №4. – Ст.46.
- 87 *Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад...* – Харків, 1932. – С.39.
- 88 *Конституція УСРР. Ст.21 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад...* – Харків, 1932. – С.61.
- 89 *ЦДАВО України. Ф.2. – Оп.1. – Спр.54. – Арк.21.*
- 90 *Про право відклику депутатів (декрет ВЦВК) // Історія Радянської Конституції в декретах і постановах Радянського уряду.* – К., 1937. – С.42.
- 91 Там само. – С.41.
- 92 *Конституція УСРР. Ст.21 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад...* – Харків, 1932. – С.61.
- 93 *ЦДАГО України. – Ф.57. – Оп.2. – Спр.269. – Арк.42.*
- 94 *ЦДАВО України. – Ф.2. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.14.*
- 95 Там само. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.17.
- 96 *ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.6. – Спр.1. – Арк.19.*
- 97 Там само. – Арк.24 зв.
- 98 *Лозицький В.С. Політбюро ЦК Компартії України: історія, особи, стосунки (1918–1991).* – К., 2005. – С.20.
- 99 *ЦДАГО України. – Ф.57. – Оп.2. – Спр.383. – Арк.3.*
- 100 Там само. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.26. – Арк.14.
- 101 Там само.
- 102 *Об образовании Всеукраинского Революционного Комитета // Собрание Узаконений и распоряжений Всеукраинского Революционного Комитета.* – №1. – Ст.1.
- 103 *ЦДАГО України. – Ф.57. – Оп.2. – Спр.377. – Арк.3.*
- 104 Там само. – Арк.4.
- 105 Там само.
- 106 *Декларация Всеукраїнського революційного комітету про військову політику Радянської влади на Україні // Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919–1920): 36. док. і матеріалів.* – К., 1957. – С.49.
- 107 *Володимирський М. Організація радянської влади на місцях.* – Харків, б.р. – С.76.
- 108 *Ганжа О.І. Українське село в період становлення тоталітарного режиму (1917–1920 рр.)* – К., 2000. – С.24.

- 109 *О Комиссии ВУЦВК по пересмотру учреждений УССР // Сборник постановлений Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских депутатов (далі Сборник постановлений ВУЦВК) 5 созыва – Вып.2. – 1 июля – 15 ноября 1921 года. – Харьков, 1922. – С.163.*
- 110 *О ликвидации Комиссии по пересмотру учреждений УССР // Сборник постановлений ВУЦВК 6 созыва – Харьков, 1922. – С.98.*
- 111 *Про регулярні перевибори Рад і про скликання у визначені терміни з'їздів Рад // 33 України. – 1921. – Ст.151.*
- 112 *Постанова про волосні виконавчі комітети // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків, 1932. – С.91.*
- 113 *Об измененях срока выборов советов; созыва съездов, сессий ВУЦВК и об упразднении некоторых отделов исполкомов // Сборник постановлений ВУЦВК 6 созыва – Харьков, 1922. – С.11.*
- 114 *Про виконавчі комітети // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків, 1932. – С.88-89.*
- 115 *Цит. за: Ганжа О.І. Українське село в період становлення тоталітарного режиму (1917–1920 рр.) – К., 2000. – С.90.*
- 116 *Сборник постановлений ВУЦВК 5 созыва. – Вып.2. – С.8.*
- 117 *Конституція УСРР. Ст.6 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків, 1932. – С.59.*
- 118 Там само.
- 119 Там само.
- 120 Там само. – С.60.
- 121 *Резолюція IV конференції КП(б)У про розшарування села і організацію Радянської влади на селі // Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919–1920): 36. док. і матеріалів. – К., 1957. – С.86.*
- 122 *Постанова Президії ВУЦВК про порядок виборів і норму представництва на IV Всеукраїнський з'їзд рад. 6 квітня 1920 // Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919–1920). – С.90.*
- 123 *Постанова в питанні радянського будівництва // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків. – 1932. – С.87.*
- 124 *Приложение к отчету о 5-ом Всеукраинском съезде Советов. – Харьков, 1921. – С.3-14.*
- 125 *Бюлетень 5-го Всеукраїнського з'їзду рад. – Харьков, 1921. – №5. – С.124.*
- 126 *Конституція УСРР. Ст.8 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.59.*
- 127 *Об измененях срока выборов Советов; созыва съездов, сессий ВУЦВК и об упразднении некоторых отделов исполкомов // Сборник постановлений ВУЦВК 6 созыва – Харьков, 1922. – С.11.*
- 128 *Підраховано за: Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.63-64, 98-100, 130-132, 146-150, 170-173.*
- 129 *Бабій Б.М. Українська радянська держава в період відбудови народного господарства (1921–1925). – К., 1961. – С.177.*
- 130 *Про Всеукраїнський Центральний виконавчий комітет // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.87; Про всеукраїнський Центральний Виконавчий комітет // 33 України. – 1921. – Ст.92.*
- 131 *Конституція УСРР. Ст.10 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.59.*
- 132 Там само.
- 133 *Конституція УСРР. Ст.19 // Там само. – С.61.*
- 134 *Про Всеукраїнський Центральний Виконавчий комітет // 33 України. – 1921. – Ст.92.*

- 135 Там же.
- 136 *Положение о Всеукраинском Центральном Исполнительном Комитете Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских депутатов // Сборник постановлений ВУЦВК 5 созыва. – Ч.1. – Харьков, 1921. – С.4-5.*
- 137 Там же. – С.5.
- 138 *О назначении повсеместных выборов в Советы и о порядке избрания на 4-й Всеукраинский Съезд Советов // СУ Украины. – 1920. – №1. – Ст.8.*
- 139 *Конституція УСРР. Ст.9 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.59.*
- 140 *Про президію Всеукраїнського центрального виконавчого комітету // Там само. – С.87.*
- 141 Там само. – С.118.
- 142 *Резолюція 5-го Всеукраїнського З'їзду Рад «Про союзний договір поміж УСРР та РСФРР» // 33 України. – 1921. – Ст.93.*
- 143 *Постановление ВУЦВК от 30 марта // Сборник постановлений ВУЦВК 5 созыва. – Вып.1. – Харьков, 1921. – С.6.*
- 144 *Сборник постановлений ВУЦВК 5 созыва. – Выпуск 2. 1 июля – 15 ноября 1921 года. – Харьков, 1922. – С.10.*
- 145 *Временный регламент заседания президиума ВУЦИК // Сборник постановлений ВУЦВК 5 созыва. – Вып.1. – Харьков, 1921. – С.6.*
- 146 *Мироненко О. Передумови народження радянської моделі конституційної юстиції, її об'єкти і суб'єкти до виникнення СРСР // Вісн. Конституційного Суду України. – 2004. – №4. – С.70.*
- 147 Цитовано за: *Кульчицький С.В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928). – К., 1996. – С.76.*
- 148 *Конституція УСРР. Ст.16 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.60.*
- 149 Там само. – Ст.14 – С.60.
- 150 *Конституція (Основний Закон) Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (прийнята V Всеросійським З'їздом Р). Ст.45 // Історія Радянської Конституції в декретах і постановах уряду (1917–1936). – К., 1937. – С.78.*
- 151 Там само. – Ст.37. – С.77.
- 152 *Бабій Б.М. Українська радянська держава в період відбудови... – С.187.*
- 153 *ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.5.*
- 154 *Конституція (Основний Закон) Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (прийнята V Всеросійським З'їздом Р). Ст.43 // Історія Радянської Конституції в декретах і постановах уряду (1917–1936). – К., 1937. – С.77-78.*
- 155 *О реорганизации Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины // СУ Украины. – 1919. – №4. – Ст.526.*
- 156 *Склад уряду України, затвердженого на засіданні ВУЦВК 14 березня 1919 р. // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.64.*
- 157 *ЦДАВО України. – Ф.2. – Оп.1. – Спр.414. – Арк.23.*
- 158 *Комуністична партія – натхненник і організатор об'єднаного руху українського народу за утворення СРСР: 36. док. і матеріалів. – К., 1963. – С.109-126.*
- 159 *Об объединении деятельности УССР и РСФСР // Собрание узаконений и распоряжений Всеукраинского Революционного Комитета. – 1920. – №1. – Ст.7.*
- 160 *З протоколу засідання Всеукраїнського революційного комітету про відновлення діяльності ЦВК і Раднаркому УРСР // Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919–1920): 36. док. і матеріалів. – К., 1957. – С.64.*
- 161 *Об образовании Совета Народных Комиссаров // СУ Украины. – 1920. – №1. – Ст.1.*

- 162 *Про призначення* // 33 України. – 1920. – Ст.168.
- 163 *Про утворення* при Раднаркомові Народного Комісаріату Закордонних справ // Там само. – №4. – Ст.55.
- 164 *Про державні взаємини між УРСР та РСФРР* // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків, 1932. – С.73.
- 165 Там само.
- 166 *Союзний Робітничо-Селянський Договір між Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою й Українською Соціалістичною Радянською Республікою* // 33 України. – 1921. – Ст.93.
- 167 *Про Уповноважених РСФРР при Раднаркомі УСРР* // Там само. – 1921. – Ст.25.
- 168 Там само.
- 169 *Сборник постановлений ВУЦВК 5 созыва* – Вып.1. – С.65-67.
- 170 *Бабій Б.М.* Українська радянська держава в період відбудови... – С.187.
- 171 *Про Укрратрударм* // Збірник узаконень та розпоряджень Всеукраїнського революційного комітету. – Ч.2. – Ст.18.
- 172 Там само.
- 173 Там само.
- 174 Там само.
- 175 *Раковский Х.* Отчет Рабоче-Крестьянского Правительства Украины IV Всеукраинскому съезду советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов. 16-20 мая 1920 г. – Харьков, 1920. – С.12.
- 176 *Центральный государственный архив Советской армии: В 2 т.* – М., 1991. – Т.1: Путеводитель. – С.373-375 або див: <http://guides.rusarchives.ru/browse/guidebook.html?bid=120&sid=24277#refid24273>.
- 177 Там само.
- 178 *Бюллетень V* Всеукраинской конференции коммунистической партии большевиков Украины. – Харьков, 1920. – №5. – С.2.
- 179 Там же.
- 180 Там же. – №3. – С.29.
- 181 *ЦДАВО* України. – Ф.2. – Оп.2. – Спр.262. – Арк.1.
- 182 Там само.
- 183 *Бюллетень V* Всеукраинской конференции коммунистической партии большевиков Украины. – №5. – С.2.
- 184 *Сборник постановлений ВУЦВК 5 созыва.* – Вып.2. 1 июля – 15 ноября 1921 года. – Харьков, 1922. – С.21.
- 185 Там же. – С.29.
- 186 Там же. – С.21.
- 187 *ЦДАВО* України. – Ф.2. – Оп.2. – Спр.262. – Арк.1.
- 188 *ЦДАГО* України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.129. – Арк.1.
- 189 Там само. – Арк.2.
- 190 Там само. – Оп.1. – Спр.26. – Арк.3, 5, 7.
- 191 Там само.
- 192 *Харченко В.* «...Вирішувати питання політичного характеру, замінюючи в деяких випадках Пленум ЦК» До 85-річчя утворення Політбюро ЦК Компартії України // Комуніст України. – 2004. – №1. <http://komukr.kpu.net.ua/2004.01/10.htm>; Див.: також *Лозицький В.С.* Політбюро ЦК Компартії України... – С.15.
- 193 *Склад уряду України, затвердженого на засіданні ВУЦВК 14 березня 1919 р.* // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – С.64.

- 194 ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.28.
- 195 Там само. – Ф.2. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.14.
- 196 Там само. – Арк.65.
- 197 *Лоцицький В.С.* Політбюро ЦК Компартії України... – С.21.
- 198 ЦДАВО України. – Ф.2. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.53.
- 199 Там само. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.40.
- 200 ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.6. – Спр.105. – Арк.2 зв.-3.
- 201 *Ленін В.І.* Повне збір. тв. – Т.44. – С.313.
- 202 *Об организации* Всеукраинской Чрезвычайной Комиссии // СУ Украины. – 1919. – №1. – Ст.7.
- 203 ЦДАВО України. – Ф.2. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.64.
- 204 *Про Всеукраїнську Надзвичайну комісію по боротьбі з контрреволюцією, спекуляцією і переступами по службі* // 33 України. – 1921. – Ст.146.
- 205 *Об упразднении* Всеукраинской Чрезвычайной Комиссии и об образовании Госполитуправления // СУ Украины. – 1922. – Ст.228.
- 206 *Про сутність реформування ДПУ див: Окіпнюк В.Т.* Державне політичне управління УСРР (1922–1934): Історико-юридичний аналіз. – К., 2002. – С.18–62.
- 207 *Об организации* Всеукраинской Чрезвычайной Комиссии // СУ Украины. – 1919. – №1. – Ст.7.
- 208 *О Чрезвычайных комиссиях* // Там же. – Ст.17.
- 209 *Переписка* секретариата ЦК РКП(б). – М., 1971. – Т.6. – С.62.
- 210 ЦДАВО України. – Ф.2. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.64.
- 211 *Декрет* Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету про створення Центрального управління Надзвичайних комісій по боротьбі з контрреволюцією, спекуляцією і злочинами по службі // Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919–1920): 36. док. і матеріалів. – К., 1957. – С.83–84.
- 212 *Про призначення* тов. Манцева Начцупнадзвичком України // 33 України. – 1920. – №4. – Ст.72.
- 213 *Маймескулов Л.Н.* и др. Всеукраинская Чрезвычайная комиссия (1918–1922) – Харьков, 1971. – С.171.
- 214 *Ленін В.І.* Повне збір. тв. – Т.45. – С.180.
- 215 *Об упразднении* Всеукраинской Чрезвычайной Комиссии и об организации Госполитуправления // СУ Украины. – 1922. – Ч.13. – Ст.228.
- 216 *Кульчицький С.* Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928). – С.258–259.
- 217 *Конституція УСРР.* Ст.18 // Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків, 1932. – С.60.
- 218 *Декрет* Временного Рабоче Крестьянского Правительства Украины «Об организации власти на местах» // СУ Украины. – 1919. – №1. – Ст.3.
- 219 Там же.
- 220 Там же.
- 221 *Об организации* Отдела Внутренних Дел // СУ Украины. – 1919. – №1. – Ст.2.
- 222 *Декрет* Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины «Об организации власти на местах» // Там же. – Ст.3.
- 223 *Об образовании* волостных и сельских Комитетов Бедноты (временное положение) // Там же. – №3. – Ст.29.
- 224 Там же.
- 225 Там же.

- 226 Там же.
- 227 ЦДАВО України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.18.
- 228 Там само.
- 229 Там само.
- 230 Там само.
- 231 Там само. – Ф.2. – Оп.1. – Спр.414. – Арк.10.
- 232 Там само. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.6.
- 233 *Об организации местных органов власти и порядке управления (временное положение) // СУ Украины. – 1919. – №7. – Ст.86.*
- 234 Таблица складена за постановою: *Об организации местных органов власти и порядке управления (временное положение) // Там же.*
- 235 *Ганжа О.І. Українське село в період становлення тоталітарного режиму (1917–1920 рр.). – С.25.*
- 236 *Положение о сельских советах // Положение Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских и Красноармейских депутатов об Исполнительных Комитетах, волостных Исполнительных Комитетах, сельских Советах и Комитетах незаможных селян. – Харьков, 1920. – С.9-12.*
- 237 *Постановление ВУЦИК об организации городских Советов Рабочих и Красноармейских Депутатов ль 30 марта 1921 г. // Сборник постановлений и распоряжений Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета 5 созыва. – Вып.1. – Харьков, 1921. – С.32.*
- 238 *Раковский Х. Отчет Рабоче-Крестьянского Правительства Украины IV Всеукраинскому... – С.10.*
- 239 Систематизовано за положеннями та постановами, надрукованими у книзі: *Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. – Харків, 1932. – С.87-98.*
- 240 *Бюллетень V Всеукраинской конференции коммунистической партии большевиков Украины. – №4. – Харьков, 1920. – С.9.*
- 241 *Бюлетень 5-го Всеукраїнського з'їзду рад. – №5. – С.124.*
- 242 Там само. – С.125.
- 243 *Бюллетень V Всеукраинской конференции коммунистической партии большевиков Украины. – №4. – Харьков, 1920. – С.9.*
- 244 *Ленін В.І. Повне зібр. тв. – Т.51. – С.141.*
- 245 *Раковский Х. Отчет Рабоче-Крестьянского Правительства Украины IV Всеукраинскому... – С.10.*
- 246 Там же. – С.11.
- 247 Там же. – С.10.
- 248 Там же. – С.11.
- 249 *Резолюції Всеукраїнських з'їздів рад... – Харків, 1932. – С.78.*
- 250 *Раковский Х. Отчет Рабоче-Крестьянского Правительства Украины IV Всеукраинскому... – С.11.*
- 251 *Бюллетень V Всеукраинской конференции коммунистической партии большевиков Украины. – №3. – Харьков, 1920. – С.2.*
- 252 Там же. – С.4.
- 253 *Обзор организации комитетов незаможных селян (с начала организации и до 1 декабря): Издание народного комиссариата внутренних дел. – Харьков, б.р. – С.65.*
- 254 Там же. – С.66-69.
- 255 Там же. – С.70.

- 256 Там же. – С.71.
- 257 Там же.
- 258 Там же. – С.19.
- 259 Там же. – С.10.
- 260 Раковский Х. Отчет Рабоче-Крестьянского Правительства Украины IV Всеукраинскому... – С.45-48.
- 261 Там же. – С.49-50.
- 262 О прекращении дел, возникших в связи с раскулачиванием села // Сборник постановлений ВУЦВК 6 созыва – Харьков, 1922. – С.297.
- 263 Кульчицкий С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928)... – С.269.
- 264 Всем губисполкомам, копии Уездисполкомам // Сборник постановлений и распоряжений Всеукраинского Центрального Исполнительного Комитета 5 созыва. – Вып.1. – Харьков, 1921. – С.31.
- 265 Там же. – С.270 – 271.
- 266 Там же. – С.271 – 272.
- 267 Тимчасові правила про службу в державних установах і підприємствах // 33 України. – 1923. – Ч.4. – Ст.93.
- 268 Там само.
- 269 Там само.
- 270 О присяге при вступлении в рабоче-крестьянскую милицию // Сборник постановлений ВУЦВК 6 созыва – Харьков, 1922. – С.130.
- 271 О взаимоотношениях судебных и административных органов власти // Там же. – С.305.
- 272 Справочник партработника Украины. – Харьков, 1923. – С.463, 506, 509, 511.
- 273 Двенадцатый съезд Российской коммунистической партии (большевиков) 17-25 апреля 1923 г.: Стеногр. отчет. – М., 1923. – С.433.
- 274 Итоги партийной работы на Украине за 1923 г. – Харьков, 1924. – С.25.
- 275 Справочник партработника Украины. – Харьков, 1923. – С.466, 507, 510, 512.
- 276 Итоги партийной работы на Украине за 1923 г. ... – С.48.
- 277 Там же. – С.49.
- 278 Там же. – С.51.
- 279 Підраховано за: *Итоги партийной работы на Украине за 1923 г. ...* – С.51-55.
- 280 Там же. – С.144-145.
- 281 Там же. – С.147.
- 282 Там же.
- 283 Російський державний архів соціально-політичної історії (РДАСПІ). – Ф.17. – Оп.2. – Спр.94. – Арк.2.
- 284 Там само. – Оп.34. – Спр.199. – Арк.54.